

Az orosházi viharsarokban

A májusi nap ragyogóan ömlik végig pazar fényvel az egész határon. Előttünk egy végtelen smaragzöld tenger hullámszik a szél simogató lehelletére finom borzongás fut végig a kalászerdőn. Úde piros színfoltok villannak ki a ringó élet közül: pipacsok, mintha egy isteni szív vércseppjei ragyognának szanaszét.

Apró, fekete pont rebben fel. Pacsírta, mely megriadt lépteinktől és most trillázva fúródik az azürkék magasságba.

A legmagyarabb falu, — Orosháza — határában fekvő Kakasszék-uradalom felé tartunk. A mezei dűlőút mentén póznára erősített deszkalap. Az írást lemarta róla az idő. Határjelnek tűzték ide és most vezetők — egy pergámenarcú orosházi földmunkás — csalhatatlan biztonsággal felénk fordul:

— Kakasszéki földön vagyunk — jelenti ki, miközben munkától kicserezett kezével a pózna felé legyint.

Háromezer hold jó orosházi föld egy tagban, gróf Zselénszky Róbert nagybirtoka.

Megyünk tovább. Elmaradnak mellettünk a végtelen búzatablák. Mintha egy teljesen külön világ tárulna fel most előttünk. Pár száz méterrel mögöttünk gondozott, dúsan termő földek: ezek az orosházi kiscgazdák birtokai — itt pedig: legelők parlagon heverő, drága föld, ami kenyeret teremthetne az éhesek számára.

— A gróf úr — magyarázta vezetők — nem műveltetni meg az egész földet. Azt mondja: vadászgatni így is jó.

— Azelőtt kis bérletek voltak itt, de amikor lejárt az idő — mutat egy düledező tanya felé — kirakták az embereket a bérletből.

Egy öt házból álló kis település maradványai, csupasz, égnek meredő falak tárulnak elénk. A házakon nincs tető. Kísérőnk látja, hogy nem értjük a tetőnélküli házak okát és rögtön fölvilágosít.

— Az emberek nem akarták elhagyni a tanyát. Hiába rakták ki őket, estére visszalopóztak és másnap újra zavarhatták őket. végül is az uraság megunta és leszedette a fejük felől a tetőt.

— Mikor történt ez? — kérjük.

— Úgy február végén vagy március elején. Nagy port vert föl ez, kérem, annakidején, de aztán lassan megfélemedtek róla az emberek.

— És mi történt a szerencsétlenekkel? — érdeklődtünk, mire megtudjuk, hogy: Özsei András, Verseny János, Beke Ambrus, Kluka József kisbérloket mint béreseket az orosházi kiscgazdák fogadták föl. Négy család, meg annyi többgyermekes — máról holnapra földönfutó nincstelenné vált. Leszedték fejük felől a tetőt és kirakták őket a hideg, nedves, koratavaszi éjszakába

Elszorult szívvel baktatunk tovább.

A kanyarodóból, egy kis csoport akác mögül, egy emberalak toppan elénk.

Mikor odaér, megdöbbenve meredünk rá. Javakorabeli férfi. A gondbarázdált arcból nyílt, hűséges szemek tekintenek felénk; az éhség és a nélkülözés valósággal lemarta róla a húst, imbolygó alakján, mint madárijesztőn fityeg a nyomorúságos ruházat.

— Hová-hová testvér? — elegyedünk beszédbe vele.

— Orosházára — biccent a fejével a távoli falu felé — el szeretnék szegődni valahová, mert itt már nincs kenyér.

Végig fut szemünk a parlagon heverő földeken.

— Nem lehetne visszamaradni, talán mégis jobb lenne? — gyámolkodunk néhány bátortalan szóval — az uraságnak is van szíve, beszélni kéne vele.

— A gróf úr kemény ember — int csüggedten a szegődni induló — kár a szóért.

— Gyerek van?

— Hét — ránt egyet a vállán és elindul az úton

Jóórás gyaloglás után elérjük Kakasszéket.

Büszke kastély árnyékos park közepén az urasági lak és mellette: porbaragyogó apró vályogviskók — a cselédlakások.

Az emberek kint vannak a földeken. Csupán néhány félmeztelen gyermek játszik a cselédlakások körül. Vézna testecsékjűkön alig egy rongydarabka, mintha cigánypurdék lennének.

Megsimogatjuk az egyik nagyobbacska fejét.

— Mit kapsz enni?

Furcsa csodálkozás, suhan át az ijedt gyerekszem tükrén: valakit még az is érdekel, hogy mit kap enni. Nehezen szólal meg, de aztán, amikor felbátorodik, megtudjuk: reggelire kenyér, ebédre lisztleves és kenyér; vacsora kenyér és hagyma; néha egy kis szalonna. Tej, tojás, vaj, ismeretlen a kakasszéki kisbéres gyerek előtt.

Benyitunk az egyik lakásba. Fiatal gyereklányka lép ijedten elénk.

A pár négyzetméternyi, döngöltföldű szobát egy ötven centiméteres ablak világítja meg. A sarokban tűzhely, kétoldalt gyalumatlan deszkából összerótt láda szalmával és néhány rongydarabbal: az ágy. Asztal nincs, szék nincsen — csupán mindegyik ágy mellett egy-egy vaspántos láda, ebben van az itt lakó két család minden földi vagyona.

Megtudjuk, hogy Bögre Péter nyolcadmagával s Tóth Kiss József hatodmagával lakik ebben az egészségtelen odúban.

— Hol van anyád? — faggatjuk az ijedtszemű kisleányt, aki nagy igyekezettel sürgölődik az „ágyon“ keresztbe szórtan heverő apróbb testvérei körül.

— A mezőn.

— Mikor tér haza?

— Esti harangszóra.

— Mikor esztek?

— Estére.

— És?

— Reggel.

Szóval Tóth Kisséknél és Bögrééknél kétszer van csak na-

ponta étkezés, de az istállóban elhelyezett barmok megkapják a napi háromszori abrakjukat.

Végig ógyelegjük az udvart, amikor keménynézésű, csizmás, olyan tisztartatóféle ember vetődik az utunkba.

— Mit keresnek itt? — reccsen ránk borzasztó szigorúan.

Elmondjuk, hogy csak úgy sétaközben tévedtünk erre, mire gyanakvón összeráncolódik a homloka.

— Az uradalom területén tilos idegeneknek tartózkodni — mondja kérlelhetetlenül — tessék eltávozni.

Szó nélkül visszaindulunk. Erre, mintha enyhíteni akarná előbbi szavait, utánunk szól:

— Tudják, az a sok falukutató . . .

. . . Szótlanul baktatunk vissza Orosházára. Az utunk ott vezet el a leszedett tetejű házak mellett. Mintha árnyék futna végig a mezőn. Semmi, csak egy kósza felhőt sodort a szél a nap elé. Nem marad ott sokáig, tovább sodorja a magasba nyargaló szél és újra fölragyog az égből a nap pazarul csorgó fénye.

Ez csak elfutott, de a szegény magyar milliók felett mikor ragyog fel majd jobb emberi lét ragyogó napja . . . mikor? . . .

S. K.

Marika

A kislány, Marika, tízéves. Haja, arca barna, szeme kék. A városi orvos azt írná róla, hogy rosszul táplált. De a falusi ember csak girhesnek mondja. Marika már két hete a családfő. Reggel öttől, este hétig. Reggel ötkor útrakél az apja, meg az anyja a nagygazda tanyája felé. Munkára mennek két hete és az „otthont” Marika kormányozza.

Lehevert két szalmazsákon fekszik Jancsi, aki kilencéves, meg Marci hétéves és Juliska, aki négyesztendős. A szalmazsákokban már csak szalmapor van, de ilyenkor hajnalban, amikor a szülék lekászolódnak róla, csudajól, kényelmes fekvés esik rajtuk. Különösen, amikor Marika is útrakél. Ó is elindul. Kis rongyait magára szedi, spárgával körülfont csizmába száll, megemeli a cinkannát és elindul. Nagyon nehéz a cinkanna. Az út hosszú. De reggel hatra mégis kiér a vasútállomásra. Hat órára fut be ide a pesti személyvonat. Áll is vagy tíz percet.

Marika mindig pontos. Télen is időre kijut. Azaz csak akkor, ha egyáltalán nekiindult. Mert nem mindig volt mivel és miért. Télen kétszer két hétig járt ki. Mindig olyankor, ha a szülők is munkába indultak. A szülők tehát télen kétszer, két hétig dolgoztak. A bérüket nem pénzben kapták, nem is zsírban, lisztben vagy húsbau, ilyesmi nagyon régen volt, hanem borban. Két liter bor a napszám. Mostanában így fizetnek a gazdák. Négy liter bort kerestek naponta a szülők. Ebből meg is ittak jócskán, különösen ha a házban ennivaló egyáltalán nem akadt. De Marika reggelként a négyliteres cinkannával, a kanna tele borral, nekiindult a pesti vonatot fogadni s cérnavékony hangja a pöffegő mozdony elé cincogott: